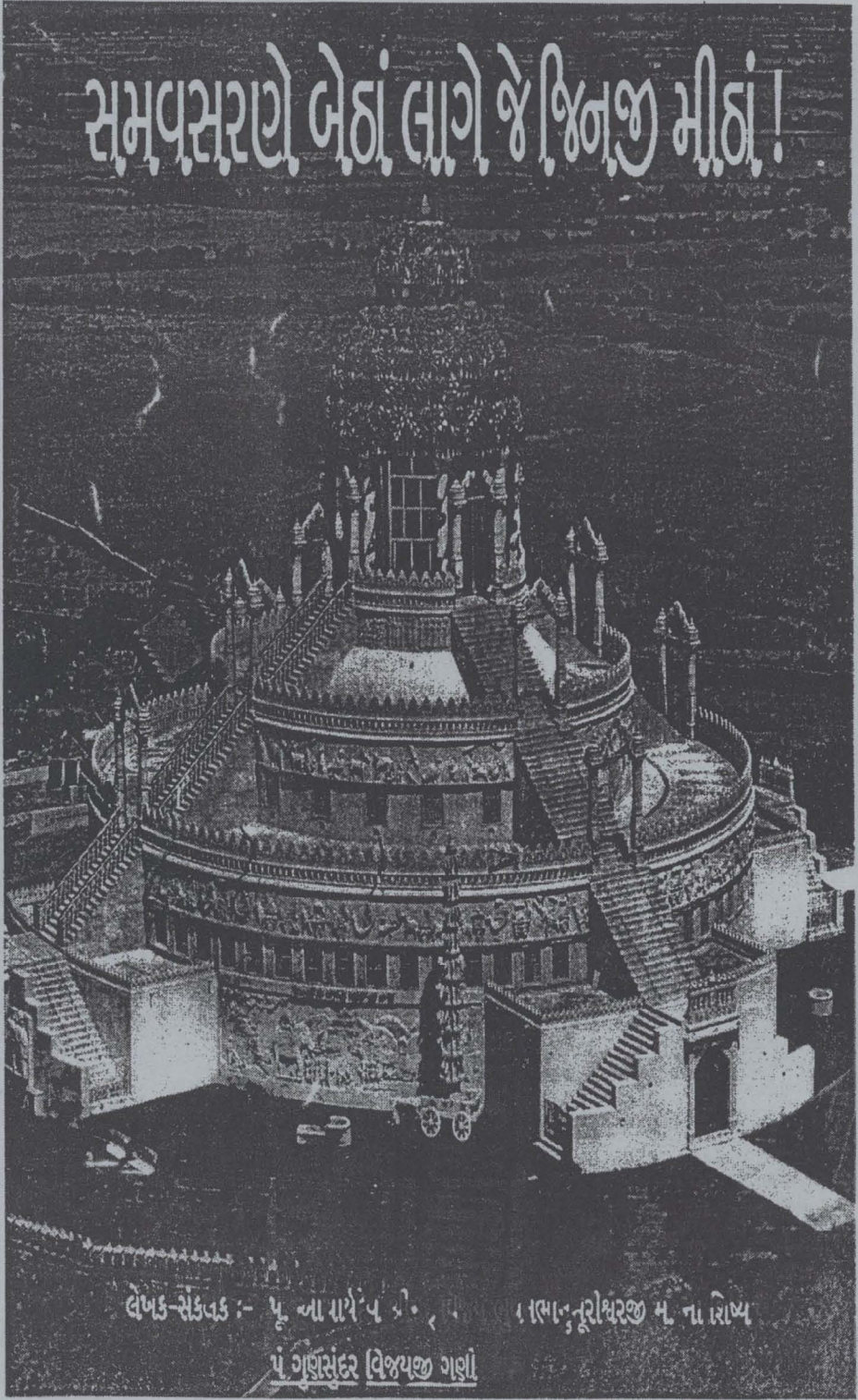

શ્રીમદ્ વિજય પ્રેમ-ભુવનભાનુ-જયઘોષ-જગચ્ચંદ્રસૂ-ગુરુભ્યો નમઃ

સમવસરણે બેઠાં લાગે જે જિનજી મીઠાં!

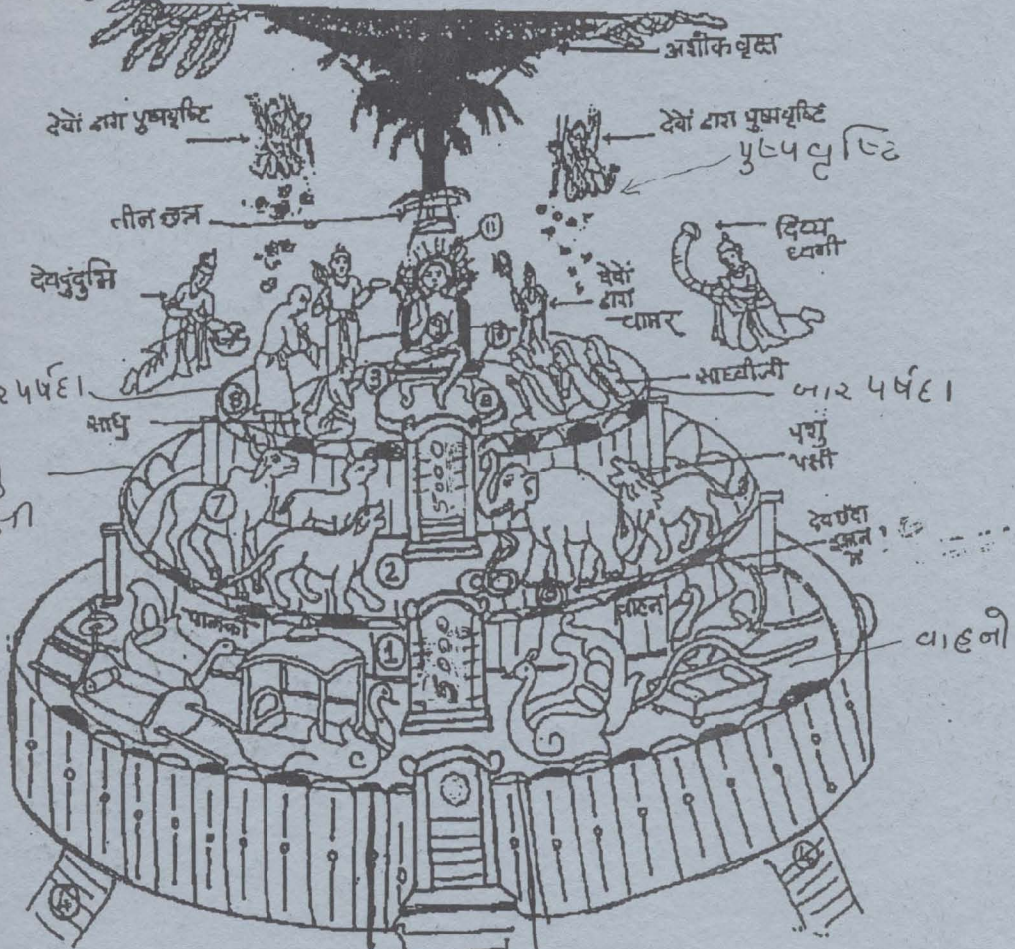
લેખક-સંકલક :- પૃ. આ. રા. પં. વી. ... ૧૯૫૧, નૂરોશરજી મ. પા. રા. બિ. પ.
 પં ગુણસંહર વિજયજી ગણાં

શ્રી શત્રુંજય તીર્થ પર શરુ કે ભાગ મેં નૂતન નિર્મિત સમવસરણ મંદિર બ્રહ્મ બાહિરી દેશ્ય

चतुर्पादर समवसरण

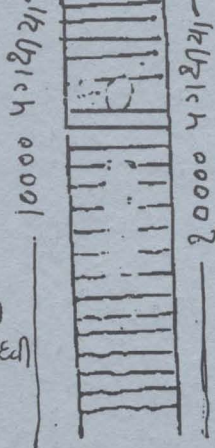
भगवान श्री तीर्थंकर देवों की देशना भूमि यानी ८ प्रातिहार्य, १२ पर्वदा, ३ गढ युक्त समवसरण

अशाकवृक्ष

तीन गढ -

- १) चांदी का गढ - सोने का कांगरा
- २) सोने का गढ - रत्न का कांगरा
- ३) रत्न का गढ - ७५५ का कांगरा
- ४) चांदी और ४ सिद्धी - २०,००० पट्टी
- ५) दरवाजा, एक गढ में चारो बाजु ४, तीन गढ में कुल - १२ दरवाजा
- ६) प्रथम गढ में वाहन
- ७) दूसरे गढ में - तिरंच पशु-पक्षी १११११
- ८) तीसरे गढ में - देव मनुष्य - २५६५-२५६५
- ९) भगवान श्री तीर्थंकर देव, चतुर्मुख
- १०) सिंहासन - (रत्नमय) पर विराजमान तीर्थंकर श्री

- ११) भगवान के पीछेसूर्य से अधिक तेजस्वी प्रांगण
- १२) बारह पर्वदा :- देव, मनुष्य
- देव - ८ प्रकार - भवनपति देव-देवी
व्यंघर देव-देवी
ज्योतिष देव-देवी
वैमानिक देव-देवी
- मनुष्य - ४ प्रकार - साधु-साध्वी
पुष्प - स्त्री १००००

१३) पहरपीठ :- समवसरण जमीन से
पगथी (सीढी) = सवा गाउ पट्टे से दूसरे गढ में ५००० पगथी, दूसरे से तीसरे गढ में ५००० पगथी, कुल टोटल २०००० पगथी = २५२ गाउ उपर होता है, और सिद्धी के चार जंभेही जमीन पर ठीके होते है !

बार पर्वदांनी बेसवानी - ठिला रहेवानी
वात अलग अलग यित्री समजवी.

॥ वर्तमान शासनाधिपति श्री महावीरस्वामि देवाधिदेवाय नमः ॥
॥ श्री विजय प्रेम-भुवनभानु-जयधोष-जगत्त्रंद्रसूरीश्वरञ्च गुरुभ्यो नमः ॥

सभोवसरणे भेठां लागे जे जिन्जु भीठां

◆ लेजक ◆

१०८ वर्षमान आयंजिल ओणीना आराधक, श्री समस्त संघ छितयितक,
न्याय शास्त्र विशारद, सुविशाण गच्छाधिपति
पू. आचार्यदेव श्रीमद् विजय भुवनभानुसूरीश्वरञ्च महाराजना
शिष्य पं. गुणसुंदरविजयञ्च गण्डी.

◆ शुभाशिष प्रदाता ◆

(१) वर्तमान सुविशाण गच्छाधिपति, सिद्धांतद्विवाकर पू. आचार्यदेव
श्रीमद् विजय जयधोषसूरीश्वरञ्च महाराज
२) संयमेकलक्षी पू. आचार्यदेव श्रीमद् विजय जगत्त्रंद्रसूरीश्वरञ्च महाराज
पथदर्शक : पू. आचार्यदेव श्रीमद् विजय जयसुंदरसूरीश्वरञ्च महाराज
सहायकृत : पू.पं. श्री भुवनसुंदरविजयञ्च गण्डी

◆ प्रकाशक-प्राप्ति स्थान ◆

कुमारपाण वि. शाड,
दिव्यदर्शन ट्रस्ट, उद, कविकुंड सोसायटी, धोणका (अमदावाद-गुजरात)

* सौजन्य *

पू.आ. श्री विजय जगत्त्रंद्रसूरी म.सा.,
पं. श्री भुवनसुंदरविजयञ्च गण्डी, पं. श्री गुणसुंदर वि.ना
श्री शंभेश्वर पार्श्वनाथ जेन श्वे.मू.पू. संघ, घाटकोपर (पूर्व) मां
सं. २०६१ना शासन प्रभावक चातुर्भासनी भीठी स्मृतिमां
कोठारी मनसुजलाल हरिलाल परिवार
ह. अज्ञानभेन-अजय-आशित-सो. स्वाती-सो. आरती
भाणको : भोलिक-मीलोनी

અનુક્રમણિકા

■ સમવસરણ રચના	૦૧
■ સમવસરણ સિંહાસનપર પ્રભુજીનો પ્રવેશ	૦૪
■ સમવસરણમાં બાર પર્ષદા	૦૫
■ પ્રભુજીની દેશના	૦૮
■ તીર્થકરો તીર્થને પ્રણામ શા માટે કરે ?	૦૯
■ પ્રભુ એસો અદ્ભૂત રૂપ તિહારો	૦૯
■ તીર્થકર નામ કર્મના ઉદયથી શું મળે ?	૧૧
■ પ્રભુજીની ઉત્કૃષ્ટ રૂપ સંપદનો લાભ	૧૨
■ પ્રભુજીનો વચનાતિશય	૧૨
■ વાણિયાની ઘસીનું દષ્ટાંત	૧૫
■ વૃત્તિદાન - પ્રીતિદાન	૧૬
■ બીજી પોરસીમાં શું થાય ?	૧૮
■ ગણધર મ. કયાં બેસીને દેશના આપે ?	૧૯
■ કાળલોકપ્રકાશમાંથી કાંઈક	૨૦
■ ચોરસ સમવસરણનું ક્ષેત્રફળ	૨૩
■ શ્રી સમવસરણ ભાવગર્ભિત સ્તુતિ	૨૪
■ બાર પર્ષદાની વ્યવસ્થા-સ્તુતિના આધારે	૨૬

નમો સ્તુ તસ્મૈ તવ શાસનાય ।
નમો સ્તુ વર્ધમાનાય ।

સમવસરણે બેઠાં લાગે જે જિજ્ઞ મીઠાં !

- પં. ગુણસ્તંદરવિજયજી ગાળી
સમવસરણ રચના

જિનસ્તવન, રથયાત્રા, પટ્ટયાત્રા વગેરે પ્રસંગે સાધુનો મિલાપ એનું નામ સમવસરણ. કુલ સમવાય - ગણસમવાય - સંઘસમવાય, શાંતિસ્નાત્ર આદિ પ્રસંગે જ્યાં ઘણા સાધુઓ ભેગા થતા હોય તે સ્થાનને સમવસરણ કહેવાય અથવા સમવસરણ એટલે તીર્થકરદેવની દેશનાભૂમિ = વ્યાખ્યાન સ્થળ. જે નગરમાં કે ગામમાં અથવા તો જ્યાં પૂર્વે સમવસરણ રચાયું હોય છતાં મહદ્દિક દેવ વંદન કરવા માટે આવેલ હોય ત્યાં સમવસરણની રચના ચોક્કસ થાય છે; એટલે કે આ સિવાયના સ્થળોએ સમવસરણ થવાનો નિયમ નથી. શક્ર વગેરે સંબંધી આભિયોગી દેવો, પોત પોતાના સ્વામીની આજ્ઞાથી ભગવાનની સમવસરણ બનાવવાની ભૂમિમાં આવી ચારે બાજુ યોજન પ્રમાણ ભૂમિમાં સંવર્તકનામના વાયુની વિકુર્વણા કરે છે. આ વાયુ સરકવાના કારણે પોતે આ ભૂમિમાંથી તમામ રેતી-ધૂળ-લાકડા વગેરેના કચરાના સમૂહને બહાર નિકાલી દે છે. પછીથી ભવિષ્યમાં આવનારી ધૂળ વગેરે તથા તાપની ઉપશાંતિ માટે પાણીના મેઘ વિકુર્વી, તે વાદળાથી સુગંધીવાળા પાણીની વર્ષા કરે છે; પછીથી પુષ્પોના મેઘની વિકુર્વણા કરીને જાનુ પ્રમાણ પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે. આ પુષ્પો સચિત્ત પણ હોય છે અને અચિત્ત પણ હોય છે, પાંચે વર્ષાના હોય છે, સુગંધીદાર હોય છે.

ત્યાર બાદ ત્રણ કિલ્લાઓની રચના કરવામાં આવે છે. વૈમાનિક દેવો આભ્યંતર કિલ્લો, જ્યોતિષી દેવો મધ્યમ કિલ્લો અને ભવનાધિપ દેવો બાહ્ય કિલ્લો બનાવે છે. આભ્યંતર ગઢ રત્નોથી, મધ્યમ ગઢ કનક = સુવર્ણનો

અને બાહ્ય ગઢ રૂપાનો બનાવવામાં આવે છે. આભ્યંતર કિલ્લાના કાંગરાઓ મણિના, મધ્યમ કિલ્લાના રત્નોના અને બાહ્ય કિલ્લાના સુવર્ણના બનાવવામાં આવે છે.

પ્રશ્ન :- મણિ અને રત્નોમાં શું તફાવત છે?

જવાબ :- ચંદ્રકાંત વગેરે મણિ કહેવાય અને ઈન્દ્રનીલાદિ રત્નો કહેવાય, અથવા તો જમીનમાં પેદા થાય તે મણિ અને જળમાં ઉત્પન્ન થાય તે રત્નો કહેવાય.

ગઢો જી જેમ તે તે કિલ્લાના કાંગરાઓ પણ તે તે દેવો બનાવે છે. આ ત્રણ પૈકીના એકે એક ગઢની અંદર ચારે દિશાઓમાં એક એક એમ રત્નમય ચાર ચાર અર્થાત્ કુલ બાર દારો હોય છે. વળી સર્વ રત્નોના જ પતાકા=ધ્વજપ્રધાન તોરણો હોય છે. આ તોરણો પણ ચિત્ર-વિચિત્ર એટલે કે ચન્દન-કળશ-સ્વસ્તિક-મોતી-માળા વગેરે અનેક પ્રકારના હોય છે. આશ્ચર્યકારી હોય છે.

હવે આ સમવસરણમાં વ્યંતર દેવો શી ભક્તિ કરે છે તે જોઈએ. આભ્યંતર કિલ્લાના બહુ મધ્યદેશ ભાગની અંદર શ્રી તીર્થંકર દેવની કાયાની ઉચાઈ કરતાં બારગણું ઊંચું ચૈત્યવૃક્ષ = અશોકવૃક્ષ, એ અશોકવૃક્ષની નીચે સર્વરત્નમય પીઠ, તે પીઠની ઉપર ચૈત્યવૃક્ષની નીચેના ભાગમાં દેવચ્છંક, તે દેવચ્છંકની અંદર સિંહાસન, તેના ઉપર છત્રાતિચ્છત્ર હોય છે. ભગવંતની દેશના બાદ ભગવાનના વિશ્રામસ્થાન સ્વરૂપ 'દેવચ્છંક' બીજા ગઢમાં ઈશાન દિશામાં હોય છે (સમવસરણ સ્તવના) બૃહદ્ કલ્પસૂત્ર શાસ્ત્ર ગા.૧૧૮૦ની ટીકામાં આભ્યંતર (=સૌથી ઉપરના) ગઢમાં પણ દેવચ્છંક શબ્દનો પ્રયોગ કરવામાં આવ્યો છે. ચૈત્યવૃક્ષમ્ અશોકવૃક્ષમ્ આભ્યંતર

ભગવંતની બન્ને બાજુ યક્ષના હાથમાં ચામરો હોય છે. ભગવંતની પ્રાકારસ્ય ભુ મદ્યદેશ ભાગે ચૈત્યવૃક્ષસ્ય અધસ્તાત્ દેવચ્છંકમ્ । તસ્ય વેવચ્છંકસ્ય આભ્યંતરે સિંહાસનમ્ ।

સમક્ષ પદ્મથી પ્રતિષ્ઠિત ધર્મચક્ર હોય છે. બીજું પણ વાયુ વિકુર્વણા, સુગંધી જળની વૃષ્ટિ વગેરે કાર્ય વાણવંતર દેવો કરે છે. આ સર્વ તીર્થકરોનો સમવસરણ માટે નો સામાન્ય રચના ક્રમ છે. (આમાં ક્યારેક ફેરફાર પણ હોઈ શકે છે.)

જ્યાં ઘણા દેવેન્દ્રો આવે છે ત્યાં સમવસરણ વિષેની વાત ઉપર પ્રમાણે સમજવી. પરંતુ જ્યાં ઈન્દ્ર ઈન્દ્ર-સામાનિકાદિ એક જ દેવ આવે છે ત્યાં તે એકલો જ ત્રણ ગઢ વગેરે સર્વ કાર્ય કરે છે. આવશ્યક ચૂર્ણિમાં જણાવાયું છે કે તીર્થકરના શરીરની ઊંચાઈથી બારગુણી ઊંચાઈવાળું અશોકવૃક્ષ શક વિકુર્વે છે. જો ઈન્દ્ર વગેરે મહર્દિક દેવો ન આવે તો ભવનપતિ આદિ દેવો સમવસરણની રચના કરે અથવા ન પણ કરે.

સમવસરણમાં બેઠેલા દેવો-મનુષ્યોની મર્યાદા બતાવાય છે. જે અલ્પ ઋદ્ધિવાળાઓ ભગવાનના સમવસરણમાં પૂર્વે બેઠેલા હોય તે પછીથી આવતા મહર્દિકને પ્રણામ કરે છે. હવે જો મહર્દિકો સમવસરણમાં પહેલેથી જ બેઠેલા હોય, તો જે અલ્પ ઋદ્ધિવાળાઓ પાછળથી આવે છે તે પૂર્વ રહેલા મહર્દિકોને પ્રણામ કરીને જાય છે. સમવસરણમાં રહેલાને કોઈ કોઈની નિયંત્રણા-આધીનતા નથી હોતી. તેઓ ત્યાં વિકથા કરતા નથી, એક બીજાને એક બીજા પર ઈર્ષ્યા નથી હોતી. પરસ્પર વૈર-વિરોધવાળાને પણ પ્રભુના પ્રભાવથી પરસ્પર કોઈનો કોઈને ભય નથી હોતો. આ બધી રત્નના પહેલા કિલ્લાની વાત થઈ.

બીજા કિલ્લાની અંદરના ભાગમાં સિંહ-હાથી વગેરે તિર્થચો હોય છે. તૃતીય કિલ્લાની અંદરના ભાગમાં દેવોના અને મનુષ્યોના વાહનો હોય છે. પ્રાકાર રહિત બહારના ભાગમાં તિર્થચો પણ હોય છે, મનુષ્યો-દેવો પણ હોય છે. તેઓ ક્યારેક પ્રત્યેક હોય, ક્યારેક માત્ર તિર્થચો જ હોય, ક્યારેક મનુષ્યો જ, ક્યારેક દેવો જ, ક્યારે ત્રણે મિશ્ર પણ હોય. કિલ્લાની બહારના ભાગમાં રહેલા આ ત્રણે પ્રત્યેક કે મિશ્ર પ્રવેશતા કે નિકળતા જાણવા. (બૃ.ક.૧૧૮૦)

સમવસરણ સિંહાસન પર પ્રભુજનો પ્રવેશ

આ પ્રમાણે દેવો સમવસરણની રચના કરે છે ત્યારે ત્યાં તીર્થકર ભગવાન કેવી રીતે પધારે છે તે જોઈએ. સૂર્યોદય વખતે પહેલા પહોરમાં અને મધ્યાહન વખતે છેલ્લા પહોરમાં આ બે પહોર ભગવાન પૂર્વ દ્વારથી પ્રવેશ કરે છે. ભગવાન ૧૦૦૦ પાંદડાવાળા, દેવોએ બનાવેલા બે સુવર્ણ કમળો પર પગ સ્થાપન કરતાં કરતાં પ્રવેશ કરે છે. ભગવાનની પાછળના ભાગમાં બીજા સાત કમળો હોય છે, કુલ સુવર્ણના નવ કમળો હોય, તેમાંથી જે જે છેલ્લું હોય છે તે તે પગ સ્થાપન કરતાં ભગવાનની સન્મુખ આવી જાય છે. ટૂંકમાં ભગવાન કમળો પર પગ સ્થાપન કરતાં કરતાં જ પધારે છે.

પ્રવેશ બાદ ભગવાન ચૈત્યવૃક્ષને એક પ્રદક્ષિણા દે છે અને પૂર્વાભિમુખ સિંહાસન પર બિરાજમાન થાય છે. 'નમો તિત્થસ્સ' એમ જીત મર્યાદાથી બોલી ભગવાન તીર્થને=ચતુર્વિધશ્રી સંઘને પ્રણામ કરે છે. બાકીની ત્રણ દિશાઓમાં જ્યાં ભગવાનનું ખુદનું મુખ હોતું નથી ત્યાં ત્રણે દિશાઓમાં દેવે બનાવેલા સિંહાસન-ચામર-છત્ર-ધર્મચક્રથી અલંકૃત ભગવાનના આકારવાળા ભગવાનના જેવા જ ત્રણ પ્રતિરૂપો હોય છે. ભગવંતના એક એક રૂપ આગળ બે-બે ચામરધારીઓ એટલેકે કુલ આઠ ચામરધારક હોય છે. તથા ચારે સિંહાસનો સન્મુખ એક એક એમ કુલ ચાર ધર્મચક્રો હોય છે. આનાથી સર્વ લોકને ખ્યાલ આવે છે કે ભગવાન અમારી સન્મુખ રહીને અમોને ઉપદેશ આપે છે. બેઠેલા ભગવંત જ્યાં પગ સ્થાપન કરે છે તે જગાએ નજીકમાં જઘન્યથી એક ગણધર તો અવશ્ય રહેલા હોય છે. તે સૌથી મોટા ગણધર હોય અથવા બીજા પણ હોય, મોટા ભાગે મોટા ગણધર હોય. તે મોટા અથવા બીજા ગણધર પૂર્વ દ્વાર વડે પ્રવેશ કરી દક્ષિણ-પૂર્વ અર્થાત્ અગ્નિ દિશાના ભાગમાં ભગવાનને પ્રણામ કરીને ભગવાનની નજીકમાં બેસે છે. બાકીના પણ ગણધર મહારાજો આ પ્રમાણે જ પ્રણામ કરીને, મોટા ગણધર મહારાજની બાજુમાં બેસે છે.

પ્રશ્ન :- ત્રિભુવનગુરુનું રૂપ સકળ ત્રણ ભુવનમાં અતિશાયી હોય છે. દેવોએ બનાવેલા પ્રભુના ત્રણ પ્રતિરૂપોનું ભગવાનના રૂપ સાથે સામ્ય હોય છે કે અસામ્ય?

જવાબ :- દેવોએ તીર્થંકર ભગવાનના જે ત્રણ રૂપો બનાવ્યા હોય છે તે ભગવાનના પ્રભાવથી તે તે રૂપો પણ તીર્થંકરના રૂપની જેવા જ સમાન હોય છે.

તીર્થંકર=ગણધર બેસે છે, ત્યારબાદ અતિશાયી એવા સંયતો બેસે છે, એમની પાછળ વૈમાનિક દેવીઓ અને પછીથી સાધ્વીજી મહારાજ એ બન્ને ઊભા રહે છે બેસતા નથી. (બૃ.ક.૧૧૮૬)

સમવસરણમાં બાર પર્ષદા

કેવળજ્ઞાનીઓ પૂર્વ દ્વારથી પ્રવેશ કરીને તીર્થંકર ભગવાનને ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી ‘નમસ્તીર્થાય’ એમ વચનોચ્ચારપૂર્વક તીર્થને પ્રણામ કરીને તે તીર્થ = પ્રથમ ગણધરરૂપ તેમની અને બાકીના ગણધરોની પાછળ દક્ષિણ-પૂર્વ = અગ્નિ દિશામાં બેસે છે. વળી મન:પર્યાય જ્ઞાનવાળા - અવધિજ્ઞાનીઓ - ચૌદપૂર્વિઓ - દશ પૂર્વિઓ - નવ પૂર્વિઓ અને આમર્ષોધિ આદિ વિવિધ લબ્ધિમન્ત મુનિવરો પૂર્વ દ્વારથી પ્રવેશ કરી ભગવંતને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે છે અને પછીથી ‘નમસ્તીર્થાય’ - નમો ગણધરેભ્યઃ, નમ:કેવલિભ્યઃ એમ શબ્દોચ્ચારપૂર્ણ વંદના કરી કેવળીની પાછળ બેસે છે. બાકીના સંયમધારી મુનિઓ પણ પૂર્વ દ્વારથી જ પ્રવેશ કરીને ત્રિભુવનભાનુ તીર્થંકર ભગવાનને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે છે., વંદન કરે છે અને પછીથી ‘નમસ્તીર્થાય’, નમો ગણભૃદ્ભ્યઃ ; નમ: કેવલિભ્યઃ, નમો અતિશયજ્ઞાનીભ્યઃ. એમ વચન ઉચ્ચારપૂર્વક પ્રણામ કરીને અતિશયજ્ઞાની મુનિઓની પાછળ બેસે છે. એવી રીતે મન:પર્યાયજ્ઞાની આદિ મુનિઓ પણ નમન કરવાપૂર્વક સ્વ-સ્વસ્થાને જઈ બેસે છે.

વૈમાનિકોની દેવીઓ પૂર્વ દ્વારથી પ્રવેશ છે ત્રિભુવનબાંધવ તીર્થંકરદેવને ત્રણ પ્રદક્ષિણા દે છે 'નમસ્તીર્થાય - નમઃ સર્વસાધુભ્યઃ.' એમ ઉચ્ચાર કરી નિરતિશય સાધુઓની પાછળ ઊભી રહે છે, બેસતી નથી. સાધ્વીઓ પણ પૂર્વ દિશાના દ્વારથી પ્રવેશ કરી તીર્થંકરદેવને પ્રદક્ષિણા ઈઈ અને પ્રણામ કરે છે બાદ 'નમો તિત્થસ્સ, નમો અતિશય જ્ઞાનીભ્યઃ, નમો સાહુણં' એમ બોલીને વૈમાનિક દેવીઓની પાછળ ઊભી રહે છે, બેસતી નથી.

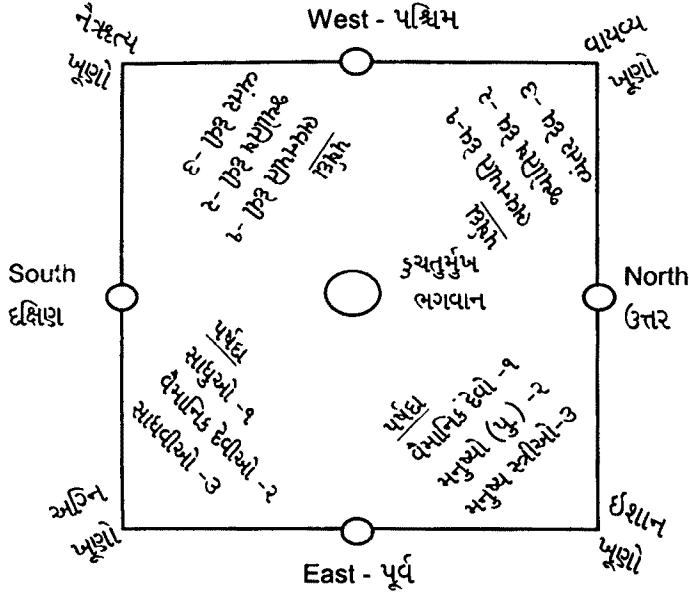
ભવનપતિ - જ્યોતિષ અને વ્યંતર એમ ત્રણે પ્રકારની દેવીઓ દક્ષિણ દિશાના દરવાજાથી પ્રવેશ કરે છે, તીર્થંકર વગેરેને પ્રણામ કરે છે અને પછીથી દક્ષિણ પશ્ચિમ દિશામાં = નૈઋત્ય ખૂણામાં યથાક્રમ જ ઊભી રહે છે, બેસતી નથી. (આમાં મતાંતર છે.)

ભવનપતિના, જ્યોતિષના અને વાણવંતરના દેવો પશ્ચિમ=અપર દ્વારથી પ્રવેશ કરે છે. ભગવંતને પ્રણામ કરીને અહીં જણાવેલા ક્રમમાં જ પાછળ-પાછળ ઉત્તર-પશ્ચિમ=વાયવ્ય ખૂણામાં બેસે છે એમ જાણવું. વૈમાનિક દેવો, મનુષ્યો અને મનુષ્ય સ્ત્રીઓ ઉત્તર દિશાના દ્વારથી પ્રવેશ કરે છે, પ્રભુને પ્રદક્ષિણા ઈઈ પ્રભુ વગેરેને નમસ્કાર કરીને ઉત્તર-પૂર્વ અર્થાત્ ઈશાન ખૂણામાં યથાક્રમ બેસે છે. જે જે પરિવાર જે જે દેવની નિશ્રા કરીને આવેલ હોય તે તે દેવની પાસે જ બેસે છે.

અહીં પહેલા અને છેલ્લા ત્રિક=ત્રણના સમૂહમાં વિમિશ્ર અર્થાત્ પુરુષો અને સ્ત્રીઓ બન્ને હોય છે. બાકીના બે ત્રિક=ત્રણના સમૂહમાં અર્થાત્ બીજા અને ત્રીજા ત્રિકમાં કાં તો માત્ર સ્ત્રીઓ જ હોય અથવા માત્ર પુરુષો જ હોય છે પણ મિશ્ર હોતા નથી.

બાર પર્યદા ક્યાં ક્યાં રહેલી હોય?

સમવસરણના આભ્યંતર = ઉપરના ગઢનો બર્ડ-વ્યુ.

- * ચારેય નિકાયની દેવીઓ (૪) + સાધ્વી (૧) એમ કુલ પાંચ ઊભા ઊભા વ્યાખ્યાન સાંભળે છે. (વૈમાનિક દેવી સિવાયની ત્રણ દેવી સંબંધી મતાંતર છે.)
- * ચારેય નિકાયના દેવો^૪, સાધ્વી^૧, મનુષ્ય પુરુષો^૬, મનુષ્ય સ્ત્રી^૩ એ સાત બેઠાં બેઠાં વ્યાખ્યાન સાંભળે છે.
- * મતાંતર વૈમાનિક દેવી અને સાધ્વી એ બે ઊભેલા હોય છે. બાકીના દશ બેઠેલા હોય છે. મુનિઓ ઉત્કુટુક આસને બેઠેલા હોય છે. (સમવસરણ સ્તવના પૂ.આ.શ્રી વીરશેખર સૂ.મ. અનુવાદિત)

સમવસરણના બીજા સુવાર્ણના ગઢના અંદરના ભાગમાં સિંહ-હાથી-પક્ષીઓ-દેડકા વગેરે તિર્થથો રહેલા હોય છે; અને ત્રીજા રૂપાના ગઢના અંદરના

ભાગમાં દેવો અને મનુષ્યોના વિમાન-રથ-ઘોડાગાડી વગેરે વાહનો રહેલા હોય છે. પ્રાકારના બહારના ભાગમાં તિર્યચો હોય છે, મનુષ્યો અને દેવો પણ પ્રત્યેક અથવા મિશ્ર હોય છે. (બૃ.ક.૧૧૮૦)

પ્રભુજીની દેશના

આવું સમવસરણ સ્વાયા પછી શું થાય છે તે હવે જોઈએ. સર્વજ્ઞ તીર્થંકરદેવ અમૂલ્લક્ષ્ય=યથાસ્થિત વસ્તુ જાણકાર હોય છે. 'કોઈક ભવ્ય જીવ સર્વવિરતિ સામાયિક અથવા દેશવિરતિ સામાયિક અથવા સમ્યગ્ દર્શન સ્વરૂપ સામાયિક ગ્રહણ કરશે જ' એવું જાણીને ભગવાન દેશના આપે છે. ભગવંત દેશના આપે છે ત્યારે કોઈને કોઈ ભવ્ય જીવ એકાદ સામાયિક તો પ્રાપ્ત કરે જ છે. ભગવાનનો આ સવિશેષ અતિશય છે.

મનુષ્યો સમ્યક્ત્વ સામાયિક, શ્રુત સામાયિક, દેશવિરતિ સામાયિક, સર્વવિરતિ સામાયિક પૈકીની કોઈક સામાયિક મેળવે છે, તિર્યચો સર્વ વિરતિ સામાયિક છોડીને બાકીની ત્રણ પૈકીની કોઈક સામાયિક ગ્રહણ કરે છે, અથવા સમ્યક્ત્વ સામાયિક - શ્રુત સામાયિક પ્રાપ્ત કરે છે. જો મનુષ્યો કે તિર્યચોને વિષે કોઈ પણ વ્યક્તિ આ સામાયિક સ્વીકારનાર ન હોય તો દેવો પૈકીના કોઈને પણ ચોક્કસ સમ્યગ્ દર્શનની પ્રાપ્તિ તો થાય છે જ.

ભગવાન કઈ રીતે ધર્મ ફરમાવે છે તે જણાવે છે. 'નમસ્તીર્થાય' (જેનાથી સંસાર સાગર તરીએ તે તીર્થ એટલે કે શ્રુતજ્ઞાન^૧, ચતુર્વિધસંઘ^૨ અને પ્રથમ ગણધર^૩) એમ બોલીને અને તીર્થને પ્રણામ કરીને ભગવાન બધા જ દેવો-મનુષ્યો-તિર્યચોને એટલે સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિયવાળા જીવોને એમ દરેક સાંભળનારને પોત-પોતાની ભાષામાં પરિણામ પામે એવા સામાર્થ્યવાળા શબ્દો વડે દેશના આપે છે. વળી એ શબ્દો એક યોજન સુધી ચારે બાજુ સંભળાય તેવા હોય છે. અર્થાત્ ભગવાનના મુખમાંથી નીકળતો દિવ્ય-અલૌકિક ધ્વનિ

સમવસરણમાં રહેલા તમામે તમામ સંજી પ્રાણીઓને જે પદાર્થ જાણવાની જિજ્ઞાસા થાય છે તે તમામની પૂર્તિનું કારણ બને છે. પ્રભુની મૂળ ભાષા તો સ્વભાવે અર્ધમાગધી છે, એટલે તેમાં માગધી અને પ્રાકૃત એમ બે ભાષાનો સમાવેશ હોય છે.

પ્રશ્ન :- ભગવાન તો કૃતકૃત્ય થઈ ગયા છે, એમને હવે નવું કાંઈ મેળવવાનું બાકી નથી. તો પછી એઓ શા માટે તીર્થને પ્રણામ કરે છે?

જવાબ :- તીર્થ એટલે શ્રુત જ્ઞાન. તીર્થકરપણું આ શ્રુતજ્ઞાનપૂર્વક જ હોય છે. અર્થાત્ પૂર્વ ભવોની અંદર શ્રુતજ્ઞાનના અભ્યાસ વગર ભગવાનને તીર્થકર-લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થતી નથી. વળી લોક પૂજિતપૂજક હોય છે એટલે જો હું (તીર્થકર) તીર્થની પૂજા કરીશ તો આ તીર્થ (શ્રુતજ્ઞાન) તીર્થકરને પણ પૂજ્ય છે એમ સમજી લોકો પણ તીર્થની પૂજા કરશે. આ ઉપરાંત હું વિનયમૂલક ધર્મની પ્રરૂપણા કરીશ, માટે પહેલા હું જ ખુદ વિનય કરું, જેથી લોક મારું વિનયમૂલક વચન અત્યંત શ્રદ્ધાપૂર્વક સ્વીકારે. અથવા તો ભગવાન કૃતકૃત્ય થયા હોવા છતાં જેમ ધર્મદેશના કરે છે તે જ રીતે તીર્થપ્રણામ પણ કરે છે.

પ્રશ્ન :- ભગવાન કૃતકૃત્ય થઈ ગયા છે, માટે એમણે ધર્મદેશના દેવી એ પણ બરાબર નથી.

જવાબ :- ભાઈ! તમારી વાત બરાબર નથી. તમો અભિપ્રાય જાણતા નથી. ભગવાનને નિકાચિત થયેલું તીર્થકર નામગોત્ર કર્મ અવશ્ય ભોગવવું જ પડે છે અને એને વેદવા માટે આ જ ઉપાય છે કે ગ્લાની વગર ધર્મદેશના કરવી. (બૃહત્કલ્પ શાસ્ત્ર ૧૧૭૭, ૧૧૮૪)

પ્રભુ! એસો અદ્ભૂતરૂપ તિહારો!

પ્રશ્ન :- તીર્થકર ભગવાનનું રૂપ કેવું હોય ?

જવાબ :- નારકોની સંખ્યા અસંખ્યાતાની છે. એથી અસંખ્યગુણ દેવતાઓની સંખ્યા હોય છે. આ વૈમાનિક વગેરે તમામે તમામ દેવતાઓ એકઠા થાય અને ચૌદ રાજલોકમાંથી સાર-સારતર-સારતમ પુદ્ગલો ગ્રહણ કરે અને પછી એમાંથી અંગુઠાપ્રમાણ જે રૂપ નિર્માણ કરે તે રૂપ અગર જિનેશ્વર ભગવંતના પગના અંગુઠાના રૂપ સાથે સરખાવવામાં આવે તો પણ તે દેવતાએ બનાવેલું રૂપ જરા પણ શોભાને ન પામે, જેમ કે અંગારાનું રૂપ.

* બીજી રીતે સરખામણી કરવામાં આવે છે.

- મહા મણ્ડલિક રાજાના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ બળદેવનું,
- બળદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ વાસુદેવનું,
- વાસુદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ ચક્રવર્તીનું
- ચક્રવર્તીના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ વનચરદેવનું,
- વનચરદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ જ્યોતિષ્કદેવનું,
- જ્યોતિષ્કદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ ભવનપતિદેવનું,
- ભવનપતિદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ સૌધર્મકલ્પદેવનું,
- સૌધર્મકલ્પદેવના રૂપ કરતાં અનંત અનંતગુણ અધિક રૂપ કમસર ઇશાન આદિ દેવોનું,
- બારમા અચ્યુતદેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ રૂપ ગૈવેયક દેવોનું અર્થાત્ ઉપર ઉપરના ગૈવેયક દેવોનું,
- નવમા ગૈવેયક દેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ અનુત્તર વિમાનના દેવોનું,
- અનુત્તર વિમાનના દેવના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ આહારક દેહધારી મુનિવરોનું,
- આહારક દેહવાળા મુનિ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ ગણધર મહારાજાઓનું
- ગણધર મહારાજાના રૂપ કરતાં અનંતગુણ અધિક રૂપ તીર્થંકર પ્રભુના દેહનું.

મહોપાધ્યાય શ્રી યશોવિજયજી ગણિવર મ. શ્રી અંતરિક્ષ પાર્શ્વનાથ
ભગવાનના સ્તવનમાં કેવું સુંદર લલકારે છે?

→ કોડી દેવ મીલકર કર ન સકે, એક અંગુષ્ઠ રૂપ પ્રતિચ્છંદા;
એસો અદ્ભૂત રૂપ તિહારો, વરસત માનું અમૃત કે બુંદ.

આવા અદ્ભૂત રૂપના સ્વામી જો માનસ ચક્ષુમાં રમ્યા કરતાં
હોય તો પછી હાડ-ચામ-રૂધિર-માંસ-મજ્જા આદિ દુર્ગન્ધીથી ભરપૂર પદાર્થ
પર રૂપાળા કોટીંગ (અસ્તર) વાળા માનવીય રૂપ દેખવા કયું જિનભક્તિ ભર્યું
હૃદય તૈયાર થાય? (બૃ.ક. ૧૧૮૫-૮૬)

પ્રશ્ન :- પોતાના અત્યંત ઉચ્ચ શુભ નામ કર્મ અને ઉચ્ચ ગોત્ર કર્મ
આદિના ઉદયથી તીર્થંકર દેવોને શું શું મળે છે ?

જવાબ :- અત્યંત ટૂંકમાં જણાવીએ છીએ.

વજ ઋષભ નારાય સંઘચણ, ગણધરોના શરીરના રૂપથી
અનંતગુણ અધિક શરીરનું રૂપ, સમયતુરસ્ત્ર સંસ્થાન, અદ્ભૂત
દેહચ્છાયા=વર્ણ, ભદ્ર ગજેન્દ્રથી પણ અધિક સુલલિતા ચાલ=ગતિ;
અદ્ભૂત અનુત્તર સત્વ=ધૈર્ય; સાર બે પ્રકારે, બાહ્ય રૂપ-ધ્વનિ આદિનું
ઉત્કૃષ્ટપણું = ગુરુપણું, આભ્યંતર જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ, ઉચ્ચવાસ
- નિશ્વાસ સુગંધીમય. આ બધું જ ભગવાનને અનુત્તર =અનન્ય
સામાન્ય હોય છે. ગાયના દૂધની ધારા સમાન ગૌર વર્ણવાળું લોહી-
માંસ, ચામડાની આંખવાળા ન દેખી શકે એવા આહાર-નિહાર,
આ બધું જ ભગવાનનું અનુત્તર હોય છે.

પ્રભુના સૌભાગ્ય-સૌંદર્ય-યશ-કીર્તિ વગેરે પણ અનુત્તર =
બીજા કોઈમાં ન હોય તેવા અસામાન્ય હોય. કર્મના ક્ષયોપશમથી
પ્રાપ્ત થતાં દાન-લાભ વગેરે જે કાર્ય વિશેષ તે પણ ભગવંતના
અનુત્તર હોય છે.

કર્મના ક્ષયથી પ્રાપ્ત થતાં કેવળજ્ઞાન-કેવળદર્શન-અનંતવીર્ય.
વીતરાગતા આદિ ગુણ સમુદાયનું તો પુછવું જ શું? એ બધું જ
સર્વોત્તમ હોય છે. વર્ણનાતીત હોય છે, વિકલ્પાતીત હોય છે.

પ્રશ્ન :- કેવલી પર્યાયમાં પણ પ્રભુજીને અશાતાદિ પ્રકૃતિઓ કે નામાદિની
અશુભ પ્રકૃતિઓ દુઃખપ્રદાયક કેમ બનતી નથી ?

જવાબ :- અશાતા વેદનીય આદિ કે બીજી અશુભ પ્રકૃતિઓ પણ દૂધમાં
લીમડાના રસના એકાદ ટીપાની જેમ પ્રભુને અશુભદા - અસુખદા
બની શકતી નથી.

પ્રશ્ન :- ભગવંતને ઉત્કૃષ્ટ રૂપ સંપદ હોય છે એ ખરું પણ એનો
લાભ = ક્ષયદો = પ્રયોજન શું?

જવાબ :- ● પુણ્ય પ્રકૃતિરૂપ ધર્મના ઉદયથી રૂપ મળે છે એવું સમજી
ભગવદ્વાણી સાંભળનારા પણ ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે;
● રૂપવાન વ્યક્તિઓ પણ જો ધર્મ કરે છે તો પછી બાકીનાઓએ
તો ચોક્કસ તે કરવો જોઈએ એવી શ્રોતાઓને બુદ્ધિ જાગે છે;
● સુરૂપ વ્યક્તિ આદેય-વાક્ય બને છે, વળી
● ભગવંતનું રૂપદર્શન શ્રોતાઓના રૂપાદિના અભિમાનને દૂર કરે
છે.

માટે જ ભગવંતનું રૂપ પ્રશંસા કરવા યોગ્ય છે.

(બૃ.ક.૧૧૯૮-૯૯-૧૨૦૦-૦૧)

પ્રભુજીનો વચનાતિશય

પ્રશ્ન :- એક=સમાનકાળે સંશયવાળા, એકકી સાથે જિજ્ઞાસાવાળા દેવો-
મનુષ્યો-તિર્યંચો વગેરેના સંશયનો નાશ ભગવાન કેવી રીતે કરે
છે ?

જવાબ :- ભગવાન એકકી સાથે જ જવાબ આપવા દ્વારા બધાના સંશયો દૂર કરવાનું કરે છે.

પ્રશ્ન :- અગર પ્રભુ એક એક વ્યક્તિના સંશય છેદનનું કામ ક્રમસર=એક પછી એકનું અલગ અલગ=પરિપાટીથી કરે તો શું દોષ ?

જવાબ :- ● સંશયવાળી વ્યક્તિઓ અસંખ્ય = સંખ્યાતીત પણ હોઈ શકે છે. એ બધાના સંશય ક્રમસર કહેવા જાય તો પલ્યોપમ આદિ અસંખ્યેય કાળમાં પણ તેમના સંશયોનો નાશ ન કરી શકાય, એવું બને.

● તુલ્યકાળ સંશયવાળાઓને = જિજ્ઞાસાવાળાઓને એકકી સાથે સંશય છેદ કરવામાં ભગવંતનું સર્વ જીવો પ્રતિ તુલ્યપણું = રાગદ્વેષરહિતપણું જણાય છે, કાળભેદથી કહે તો શ્રોતાઓને મનમાં ભગવંતની ચિત્તવૃત્તિ રાગ-દ્વેષવાળી હોવાની સંભવનાનો પ્રસંગ આવે.

● સર્વ સંશયવાળાઓના તમામ સંશયોનો એકકી સાથે નાશ કરવો એ ભગવંતની ઋદ્ધિવિશેષ છે;

● જો ભગવંત પરિપાટીથી=ક્રમસર=એક પછી એક સંશય નાશ કરવાનું કરે તો કોઈક સંશયવાળાનો સંશય નાશ થાય એ પહેલા પણ મૃત્યુ સંભવે છે, એકકી સાથે સંશય નાશ કરવામાં આ દોષ ન સંભવે.

તે લોકોમાં 'આ સર્વજ્ઞ છે' એવી પ્રતીતિ આ રીતે જ થાય, ક્રમસર સંશયનાશમાં જેનો સંશય નાશ ન થયો હોય એવા કોઈકને ભગવાનના સર્વજ્ઞપણાની પ્રતીતિ ન પણ થાય.

વળી અચિંત્ય-અપ્રમેય ગુણસંપત્તિવાળા આ ભગવાન છે કે જેઓ એકી સાથે જ આ રીતે બધાના સંશયોને દૂર કરે છે, એવો લોકને વિશ્વાસ થાય

છે. (બૃ.ક. ૧૨૦૧-૧૨૦૨-૧૨૦૩)

આ કારણોથી ભગવંત એકી સાથે કહે છે, એ નિઃશંક છે, નિશ્ચિત છે. આ પ્રભુજનો વચનાતિશય છે.

પ્રશ્ન :- ભગવંતની વાણી તિર્થચો-મનુષ્યો-દેવો વગેરેને પોત પોતાની ભાષામાં અને સર્વ સંશયોને દૂર કરવામાં કેવી રીતે પરિણમે ?

જવાબ :- મેઘની વૃષ્ટિનું પાણી એકરૂપ હોય છે એટલે કે એના વર્ણ-રસ-ગંધ-સ્પર્શ એકરૂપ હોય છે, છતાં ભૂમિની=આધારની સવિશેષતાથી એ વિચિત્ર બને છે. જેમ કે કાળી-સુગંધીદાર માટીમાં મેઘનું પાણી પડે તો સ્વચ્છ-સુગંધી-સરસ બને છે અને ઉપરભૂમિમાં પડે તો અસ્વચ્છ, દુર્ગંધી-વિરસ હોય. આ રીતે બધા જ શ્રોતાઓને ભગવાનની વાણી પોતપોતાની ભાષામાં પરિણામ પામે છે=સંભળાય છે. (વર્તમાનમાં યુનોની મહાસભામાં અલગ અલગ દેશના અલગ અલગ ભાષાના જાણકારને ગમે તે ભાષા બોલાતી હોય છતાં મશીન દ્વારા પોત-પોતાની ભાષામાં સમજી શકાય છે. એ મશીનની કામગીરી છે. આ મશીન કરતાં ભગવંતની વગર મશીને આવું કરવાની કેવી ક્ષમત? કેટલું અદ્વિતીય! કેટલું અનુત્તર?) (બૃ.ક. ૧૨૦૪)

હવે તીર્થંકર પ્રભુની વાણીના સૌભાગ્ય ગુણ જણાવાય છે.

સાધારણા' = સર્વ સંજી પ્રાણીઓની ભાષાઓમાં સામાન્ય અથવા તો એકઠા થયેલા દુધ-સાકર આદિ દ્રવ્યો જેમ સુસ્વાદિષ્ટતા ગુણથી સાધારણ બને તેમ ભગવંત વાણી પણ અત્યંત સુસ્વાદને કારણે સાધારણ હોય છે, અથવા નરકાદિમાં પડતાં પ્રાણીઓને જે સારી રીતે ધારણ કરી રાખે છે, આધારવાળા કરે છે=રક્ષણ કરે છે એટલે સાધારણા.

અસપન્ના^૨ = અનન્ય સદશી. જે વાણીની બીજી કોઈ પણ વાણી બરાબરી ન કરી શકે.

ગ્રાહિકા^૩ = અર્થનું = પદાર્થનું જ્ઞાન કરાવનારી.

ભગવંતની આવી વાણીમાં શ્રોતાનો ઉપયોગ હોય જ; અન્યત્ર ઉપયોગ અથવા અનુપયોગ ન જ હોય. ભગવંતની વાણી સાંભળતા શ્રોતા કદાપિ થાકતો નથી, એને બીજે બીજે સ્થળે થાક લાગવાની સંભાવના હોય તો પણ ભગવંત વાણીનું શ્રવણ એના બીજા થાકને પણ ગણકારતું નથી, શ્રોતા થાક-કંટાળા વગર સાંભળ્યા જ કરે છે.

અહીં વાણિયાની વૃદ્ધા દાસીનું દષ્ટાંત બતાવાય છે.

એક અત્યંત લોભી વણિકની વૃદ્ધ દાસી હતી. વણિકની આજ્ઞાથી તેણી પ્રભાતે જંગલમાં કાષ્ટ લેવા ગઈ. ક્ષુધા-તૃષ્ણાથી પીડા પામેલી તેણી મધ્યાહને વણિકને ઘેર લાકડા લઈને પાછી આવી. 'લાકડા ઘણા થોડા લાવી' એવું કહી વણિક દ્વારા એણીને ખૂબ માર મારવામાં આવ્યો. ભૂખી-તરસી એણીને પુનઃ જંગલમાં મોકલવામાં આવી. તેણી લાકડાનો મોટો ભારો લઈ દિવસના છેલ્લા પહોરમાં વણિકના ઘરે પાછી આવતી હતી. જેઠ મહિનાનો ભયંકર તડકો હતો. તે ડોશીના લાકડાના ભારમાંથી એક લાકડું નીચે પડી ગયું. તેણીએ વાંકાવળીને તે ગ્રહણ કર્યું. તે જ સમયે તીર્થંકર ભગવાન યોજનગામિની વાણી વડે દેશના આપતા હતા.. તે ડોશી તે જ રીતે વાંકી વળેલી શરીરની પરિસ્થિતિમાં પ્રભુની વાણી સાંભળવા લાગી. તેણીને ક્ષુધા-તૃષ્ણા કે થાક કશું જ અનુભવાયું નહીં. ચોથો પ્રહર પૂર્ણ થયે ભગવાને દેશના પૂર્ણ કરી, પ્રભુ ત્યાંથી ઊઠ્યા પછીથી ડોશી સ્વસ્થાને ગઈ.

આ દષ્ટાંતથી બતાવે છે કે અગર જો ભગવંત આ રીતે સતત દેશના આપતા જ રહે, આપતા જ રહે તો પણ ભૂખ-તરસ-ઠંડી-ગરમી-પરિશ્રમ-

દુશ્મન વગેરેને ગણકાર્યા વગર અર્થાત્ કહો એની જરા પણ અનુભૂતિ વગર શ્રોતા ભગવંતની દેશના સાંભળતો સાંભળતો થાકે નહીં-કંટાળે નહીં અને પોતાનું સંપૂર્ણ આયુષ્ય આ રીતે પૂર્ણ કરે.

આ હા હા ! સાકર-શેરડી-દ્રાક્ષ-અમૃત કરતાં પણ શી ભગવાનની વાણીની મધુરતા! (બૃ.ક. ૧૨૦૫-૧૨૦૬)

હવે દાનની વાત જણાવે છે. દાન બે પ્રકારે.

વૃત્તિદાન^૧ - પ્રીતિદાન^૨. ભગવાન જે નગર-ગ્રામ આદિમાં વિચરતા હોય ત્યાં ભગવાનની દિવસ-દિવસની માહિતિ જે વ્યક્તિ લઈ આવે છે જેમ કે “આજે ભગવાન અમુક ક્ષેત્રમાં વિચરે છે - શાતામાં છે” તેમને ભગવાન વિષયક માહિતિના નિવેદન કરવા માટે ઠરાવેલી જે વાર્ષિક નિયત આજીવિકા આપવામાં આવે છે એનું નામ ‘વૃત્તિદાન’. વળી પોતાના નગરમાં ભગવાનના આગમનના સમાચાર આપનારને-ચાહે એની એ માટે નિમણુંક કરાઈ હોઈ કે ન કરાઈ હોય, પણ હર્ષના પ્રકર્ષવાળા થયેલા મનવાળા લોકો વડે જે અપાય છે તેનું નામ ‘પ્રીતિદાન’.

- ચક્રવર્તીઓ આવું વૃત્તિદાન સાડાબાર ક્રોડ સુવર્ણનું કરે છે; પ્રીતિદાન પણ એટલા જ પ્રમાણમાં કરે છે.
- વાસુદેવો આટલા જ પ્રમાણનું વૃત્તિ-પ્રીતિદાન રજત=ચાંદી = રૂપાનું કરે છે.
- મણ્ડલિક રાજાઓ સાડાબાર હજાર રૂપિયાનું વૃત્તિદાન કરે છે, અને પ્રીતિદાન પણ એટલુંજ કરે છે.

ઈત્ય, નગરના ભોગિક, ગામના ભોગિક પણ પોતાની ભગવાન વિષયક ભકિત અને વિભૂતિ અનુસાર ભગવાનનું આગમન જણાવનાર નિમણુંકવાળા કે નિમણુંક વગરના લોકોને આ બન્ને રીતે દાન આપે છે.

ઇલ્ય એટલે હાથીની યોગ્યતાવાળો. જેની પાસે રહેલા સુવર્ણ આદિ દ્રવ્યનો ઢગલો એટલો મોટો હોય કે એની પાછળ રહેલો હાથી પણ દેખી ન શકાય તે, અથવા આનાથી પણ અધિક દ્રવ્યવાળો હોય તે ઇલ્ય કહેવાય.

પ્રશ્ન :- આ રીતે વૃત્તિદાન અને પ્રીતિદાન આપનાર વ્યક્તિને શું લાભ=ફાયદો?

જવાબ :- આ પ્રમાણે ચક્રવર્તીઓ વગેરે જે કરે છે તેનાથી તેઓ દેવોનું અનુકરણ કરનારા બને છે; કારણકે દેવો પણ ભગવાનની પૂજા કરે છે. આ પ્રમાણે દાન આપનારને ભગવાનની પૂજા - ભક્તિ થાય છે અને એથી એમને મહાન પરિતોષ થાય છે.

- તીર્થંકર ભગવાનની પૂજા થયે છે તે અભિનવ શ્રદ્ધાળુઓનું ભગવંતની પૂજામાં સ્થિરીકરણ થાય છે;
- ભગવાનની પ્રવૃત્તિ જણાવનાર માણસો પર અનુકમ્પા કર્યાનો લાભ મળે છે;
- એમને વિશિષ્ટ દિવ્ય-મનુષ્ય સુખના ઉપભોગ ફળવાળાં શાતા વેદનીય કર્મનો બંધ થાય છે;
- શાસનની પ્રભાવના કર્યાનો લાભ મળે છે.

‘અહો આ લોકોનો જૈન ધર્મ કેટલો મહાન કે જ્યાં સ્વદેવ અને સ્વગુરુની ભક્તિ માટે આટલી બધી ઉદારતા કરાય છે!’ એવો પ્રશંસાવાદ લોકમાં પ્રસરે છે.

પહેલી પોરસીની દેશના બાદ શું થાય છે ?

ભગવાન પહેલી સંપૂર્ણ પોરસી ધર્મદેશના આપે છે. ત્યાર બાદ દેવમાલ્ય = બલિનો પ્રવેશ થાય છે. એના પ્રવેશ વખતે જ પ્રભુ પોતાની દેશના પૂર્ણ કરે છે. બલિના પ્રક્ષેપ બાદ ભગવંત ઊભા થાય છે અને પ્રથમ ગઢના

અંદરના ભાગમાંથી ઉત્તર દ્વારથી નીકળી પૂર્વ દિશામાં રહેલા સ્કટિક રત્નમય દેવચ્છંદકની અંદર સુખપૂર્વક સમાધિથી રહે છે, (ભૂ.ક.૧૨૧૪) (મતાંતર - બીજા પ્રાકારમાં ઇશાન વિદિશામાં રહેલ દેવચ્છંદકમાં યથાસુખ=સમાધિથી રહે છે. સમવસરણ સ્તવના) અશોકવૃક્ષની નીચે દેવચ્છંદામાં પાદપીઠ સહિત ચાર સિંહાસન હોય છે. (ભૂ.ક.૧૧૮૦)

હવે બીજી પોરસીમાં શું થાય છે ? તે જણાવાય છે.

ભગવંત સિંહાસન પરથી ઊઠીને જાય છે, પછીથી તીર્થ = પ્રથમ ગણધર અથવા બીજા કોઈ ગણધર મં. ધર્મ દેશના ફરમાવે છે.

પ્રશ્ન :- ખુદ ભગવાન જ શા માટે દેશના ચાલુ નથી રાખતા ? શું ગણધર મહારાજ દેશના આપે તો કાંઈ લાભ છે ? ગુણો છે ?

જવાબ :- હા છે. સાંભળો ! ભગવાનના પરિશ્રમનો વિક્રામ થાય છે.

- ‘અહો! આ ભગવંતના શિષ્યો પણ આ પ્રકારના વ્યાખ્યાન લબ્ધિવાળા છે!’ એ પ્રમાણે શિષ્યના ગુણની ખ્યાતિ થાય છે.
- ગૃહસ્થ શ્રોતાઓ અને સંયમી શ્રોતાઓ એમ બન્નેને વિશ્વાસ થાય છે કે ખરેખર જેવું ભગવાને ફરમાવ્યું તેવું ગણધર મહારાજ પણ ફરમાવે છે, શિષ્ય અને ધર્માચાર્યમાં પરસ્પર વચન વિરોધ નથી.
- ભગવાને જેવું ફરમાવ્યું એવું જ ગણધર મહારાજ ફરમાવે છે એવું સાંભળનારને “ભગવાન અન્યથાવાદી નથી પણ યથાસ્થિત વસ્તુવાદી છે” એવો વિશ્વાસ ભગવાન ઉપર ઉત્પન્ન થાય છે.
- ધર્માચાર્ય-શિષ્યનો ક્રમ પણ દર્શાવાય છે, “આચાર્ય પાસેથી સાંભળીને યોગ્ય શિષ્યે એમનું જણાવેલું વ્યાખ્યાન કરવું જોઈએ”. એ ક્રમ બતાવાયો.

પ્રશ્ન :- ગણધર મહારાજ કયાં બેસીને ધર્મદેશના ફરમાવે છે?

જવાબ :- રાજાએ હાજર કરેલા સિંહાસન ઉપર, એ ન હોય તો ભગવંતના પાદપીઠ ઉપર બેસીને પ્રથમ ગણધર (શ્રી ગૌતમસ્વામીજી આદિ) કે બીજા કોઈ ગણધર દેશના આપે છે. સાધુ આદિના સમુદાયને અથવા ગુણના સમૂહને ધારણ કરવાના સ્વભાવવાળા તે ગણધર કહેવાય. ગણધર મહારાજ બીજી પોરસીમાં ધર્મદેશના આપે છે.

ગણધર ભગવાન અસંખ્ય ભવોને પણ કહે છે; અસંખ્ય ભવોમાં ભૂતકાળમાં જે થયું હોય, અથવા ભવિષ્યમાં થવાનું હોય એ બધું જ જણાવે છે. જે પદાર્થ દુર્બોધ્ય હોય તે પણ જો પ્રશ્નકાર પૂછે તો એનો સંપૂર્ણ જવાબ ગણધર મહારાજ આપે છે; સંપૂર્ણ અભિલાષ્ય પદાર્થોને જણાવવાની શક્તિ ગણધર મહારાજમાં રહેલી હોય છે. અવધિજ્ઞાની-મન:પર્યાય જ્ઞાની આદિ અતિશય જ્ઞાની સિવાયના બીજા કોઈ ‘આ ગણધર મહારાજ છન્નસ્થ છે’ એવું જાણી શકતા નથી. ઉલ્ટાના એઓ એમ જાણે છે કે “બધા જ પ્રશ્નોના ઉત્તર આપવાના સામર્થ્યવાળા આ સર્વજ્ઞ છે” (બૃ.ક.૧૨૧૭)

ભગવાનશ્રી અરિહંતદેવોની સેવામાં જઘન્યથી એક કરોડ દેવતાઓ હોય છે.

અશોકવૃક્ષની ઉપરના વાતાવરણમાં ભુવનવ્યાપી નાદ હોય છે પણ તે પ્રભુની દેશનામાં બાધક ન બને એવા તાલવાળો હોય અને અશોકવૃક્ષની નીચેના વાતાવરણમાં ચારેબાજુ એક એક યોજનવ્યાપી વાંસળીનો દિવ્યધ્વનિ ભગવાનની દેશનામાં ભળી જઈને ભવ્યોના મનનું અદ્ભુત રંજન કરે એવો હોય છે.

પ્રશ્ન :- સમવસરણ વગેરે બાહ્ય આડંબર ભગવાનની વીતરાગતામાં ખામીનું દર્શન નથી કરાવતા શું?

જવાબ :- ભગવાન અશોકાદિ આઠ મહા પ્રતિહાર્યોની શોભાવાળા હોવા છતાં કોઈ દિવસ ક્યારેય પણ એનાથી ગર્વિત બનતા નથી. ક્યારે પણ શરીરની શોભા-સંસ્કાર કરતા નથી. તે ભગવાન રાગ-દ્વેષના આત્યાંતિક ક્ષયવાળા બનેલા છે. એટલે ચાહે એકાકી હોય કે જન પરિવૃત્ત, આ બંને અવસ્થામાં એમને મનમાં કોઈ જ વિશેષ=ફેરફાર નથી. ક્ષાંતિસંપન્ન, દાન્ત, જિતેન્દ્રિય ભગવાનને ચાર ધાતિકર્મના ક્ષયથી કેવળજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ થઈ છે. જગના ઉદ્ધાર માટે પ્રવૃત્ત થયેલા, એકાંત પરહિત પ્રવૃત્તિવાળા એવા, પોતાના કાર્યની અપેક્ષા રહિત, ભાષાના દોષ વગર અને ભાષાના ગુણોપૂર્વક બોલતા ભગવાનની આવી દેશના એ લાભ=ગુણ માટે બને છે. છન્નસ્થ માટે ભલે બાહુલ્યથી મૌનવ્રત જ શ્રેયસ્કર હોય.

સમવસરણમાં અષ્ટ મહા પ્રાતિહાર્યાદિક સતત હોય જ છે.

(અ.રા. પાર્ટ-૭-૪૮૧)

કાળ લોક પ્રકાશ ગ્રંથ

(લે. પૂ. મહોપાધ્યાયશ્રી વિનયવિજયજી ગણિવર)ના આધારે કાંઈક.

ઈન્દ્રની આજ્ઞાથી દેવો એક યોજન પ્રમાણ ભૂમિમાંથી અશુદ્ધિ દૂર કરે છે; સુગંધી જળથી સિંચન કરે છે; પાંચ વર્ષના પુષ્પોની વૃષ્ટિ કરે છે. ભૂતળ ઉપરની જમીનથી સવા કોશ ઉંચાઈ પર સ્વર્ણ-રત્ન-મણિની પીઠ રચે છે. જમીનથી દશહજાર પગથીયા ચડયા પછી પ્રથમ રૂપાનો ગઢ આવે છે. એક-એક પગથીયા એક-એક હાથ ઊંચા અને પહોળા હોય છે, તેથી આ પ્રથમ ગઢ જમીનથી અઢી હજાર ધનુષ્ય એટલે સવા ગાઉ ઊંચો હોય છે. તે ગઢની ભીંતો ૫૦૦ ધનુષ્ય ઊંચી અને પહોળી ૩૩ ધનુષ્ય - ૩૩ આંગળ હોય છે. તે ભીંતની ઉપર દેદીપ્યમાન સારભૂત સોનાના કાંગરા હોય છે. ગઢ

ઉપર જુદા જુદા રત્નોથી બનાવેલા બારસાખથી યુક્ત ચાર દ્વાર હોય છે, દ્વારે-દ્વારે પૂતળીયો અને મહિમય ત્રણ તોરણ હોય છે. દરેક દ્વારે ધ્વજઓ, અષ્ટમંગળ, પુષ્પની માળાઓની શ્રેણિ, કળશો તથા વેદિકા હોય છે, સુગંધીદાર ધૂપધાણા હોય છે. દેવો તે ગઢને ચારે ખૂણે એક એક સ્વાદુ જળવાળી અને મહિમય પગથીયાવાળી વાવડી રચે છે; ચારે દ્વાર પર એક-એક દેવ, દ્વારપાળ તરીકે ઊભો રહે છે.

ઉપર જણાવેલ ૫૦ ધનુષ્યના પ્રતર પછી, બીજા ગઢના પગથીયાની શરૂઆત થાય છે. તે એક હાથ ઊંચા અને એક હાથ પહોળા એવા પાંચ હજાર પગથીયા હોય છે. તેટલા પગથીયા ચડયા પછી બીજો સુંદર આકારવાળો ગઢ આવે છે, જાત્ય સુવર્ણમય હોય છે અને વિવિધ પ્રકારના રત્નમય દેદીપ્યમાન કાંગરાવાળો હોય છે. આ ગઢની ભીતોની ઊંચાઈ-પહોળાઈ-અને ચાર દ્વારની રચના બધું જ પ્રથમ ગઢ જેવું સમજવું. આ ગઢના પ્રારંભમાં પણ ૫૦ ધનુષ્યનું પૂર્વવત્ પ્રતર હોય છે. આ ગઢના અંદરના ભાગમાં તિર્યચો-સિંહ-વાઘ-મૃગ વગેરે બેસે છે. આ બીજા ગઢના ઇશાન ખૂણામાં મનોહર દેવચંદો હોય છે. પ્રથમ પહોરે દેશના આખા પછી સુરસેવિત એવા પ્રભુ આ દેવચંદામાં આવી ને બેસે છે. આ ગઢથી ઊંચે ૫૦૦૦ પગથીયા ચડે ત્યારે ભાગ્યશાળીઓ ત્રીજા ગઢમાં પહોંચે છે. વૈમાનિક દેવતાઓ આ ત્રીજા ગઢને રત્નથી બનાવે છે અને દેદીપ્યમાન મહિમય કાંગરાઓથી સુશોભિત બનાવે છે. આ ગઢની ભીતની ઊંચાઈ-પહોળાઈ તથા ચાર દ્વારોની રચના પૂર્વ પ્રમાણે જ જાણવી.

ત્રીજા ગઢના મધ્યમાં સમભૂતલ એનું પીઠ છે, તે એક ગાઉ ને છસો ધનુષ્ય લાંબું-પહોળું છે. એ જ પ્રમાણે વિસ્તારનું માન પહેલા અને બીજા ગઢના અંતરનું છે, પરંતુ બે બાજુનું મળીને છે. તે આ પ્રમાણે - રૂપાના ગઢથી આગળ ૫૦ ધનુષ્યનું પ્રતર છે અને ૫૦૦૦ પગથીયાના ૧૨૫૦ ધનુષ્યો થાય છે. તે આ પ્રમાણે એક બાજુનું અંતર ૧૩૦૦ ધનુષ્યનું, રૂપા-સોનાના

ગઢ વચ્ચે છે. તે જ પ્રમાણે બીજી બાજુનું અંતર છે. બે બાજુના વિસ્તારને એકત્ર કરીએ એટલે એક ગાઉ ને ૬૦૦ ધનુષ્ય ઉપર કહ્યા તે થાય છે. એ જ પ્રમાણે સોનાના ને રત્નના ગઢની વચ્ચેના અંતરના વિસ્તારનું માન પણ ૧ ગાઉ અને ૬૦૦ ધનુષ્યનું છે. એ પ્રમાણે ત્રણ ગઢના અંતરનું માન ભેગું કરવાથી ત્રણ ગાઉ અને ૧૮૦૦ ધનુષ્ય થાય છે. હવે અહીં ત્રણ ગઢની બે બાજુની થઈને છ ભીતો છે, તે દરેક ભીત વિસ્તારમાં ૩૩ ધનુષ્ય ને ૩૩ આંગળ છે. તે ૩૩ ધનુષ્યને છ ગુણા કરતાં ૧૯૮ ધનુષ્ય અને ૩૩ આંગળને છ ગુણી કરતાં ૧૯૨ આંગળ થાય તેના બે ધનુષ્ય થાય તે ધનુષ્યની રાશિમાં ભેળવતાં ૨૦૦ ધનુષ્ય થાય. તે પૂર્વના ત્રણ ગાઉ ઉપરના ૧૮૦૦ ધનુષ્યમાં ભેળવીએ એટલે ૨૦૦૦ ધનુષ્ય થાય. તેનો એક ગાઉ થાય તે પ્રથમ ત્રણ ગાઉમાં ભેળવતાં ચાર ગાઉ એટલે એક યોજન પ્રમાણ ગોળ સમવસરણ થાય. આ ગોળ સમવસરણની નીચેના ગઢથી ચારે દિશામાં જે દશ દશ હજાર પગથીયા છે તે એક યોજનની બહારના ભાગમાં છે એમ જાણવું. ટૂંકમાં અરિહંત પ્રભુના સિંહાસનના નીચેના ભૂભાગથી એક બાજુ પૃથ્વીથી બાહ્ય ગઢના બહારના ભાગ સુધી ભૂતળ બે ગાઉ થાય. એ પ્રમાણે ચારે દિશામાં બે બે પાસાનો સંયોગ કરવાથી લંબાઈ અને પહોળાઈ એક યોજન પૂર્ણ થાય. બાહ્ય પગથીયાના છેલ્લા ભાગ સુધીનું ભૂતળ જિનેશ્વરના નીચેના ભૂતળથી સવા ત્રણ ગાઉ થાય. તે દશ હજાર પગથીયાના ૨૫૦૦ ધનુષ્ય એટલે તે સવા ગાઉ અને તેને બે ગાઉમાં ભેળવવાથી સવાત્રણ ગાઉ થાય. આ સમવસરણ ભૂમિથી અદ્ધર હોય છે. અને તે પગથીયાઓની રચના વડે ચારે તરફથી ઊંચું ઊંચું હોય છે.

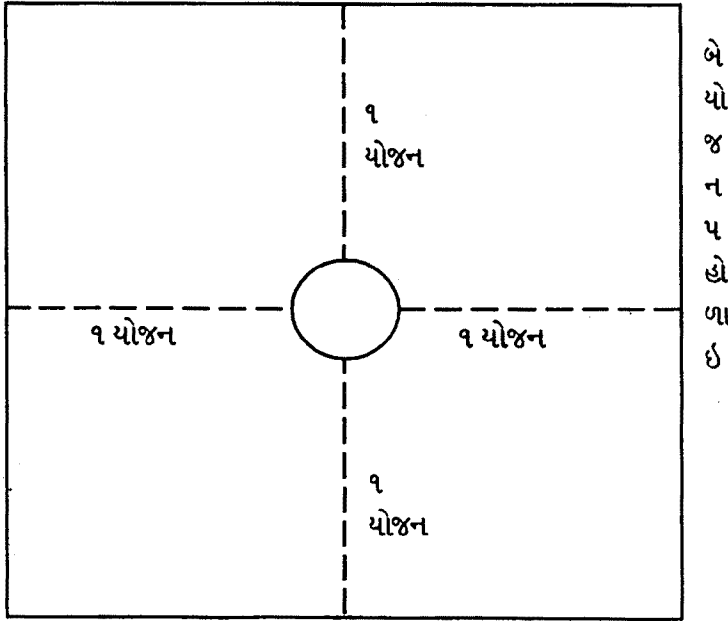
- * રત્નના ગઢની પરિધિ એક યોજન, ૪૩૩ ધનુષ્યમાં કાંઈક ન્યૂન હોય છે;
- * સુવર્ણના ગઢની પરિધિ બે યોજન ૮૬૫ ધનુષ્ય અને ત્રણ આંગળ

ન્યૂન બે હાથની હોય છે;

- * રૂપાના ગઢની પરિધિ ત્રણ યોજન, ૧૩૩૩ ધનુષ, એક હાથને આઠ આંગળની હોય છે.
- * એક યોજનના સમવસરણની પરિધિ ૩ યોજન ૧૨૮૮ ધનુષથી કાંઈક અધિક હોય છે.

હવે ચોરસ સમવસરણની હકિકત જણાવે છે. તેમાં દરેક ગઢની ભીતોની પહોળાઈ એક સો ધનુષ હોય છે.

આ ચોરસ સમવસરણમાં ત્રણ ગઢનો પરિધિ વ્યાસના પ્રમાણથી (લંબાઈ-પહોળાઈ)થી ચારગુણો જાણવો.
બે યોજન લંબાઈ

$$૨ યોજન \times ૨ યોજન = \text{ક્ષેત્રફળ કુલ ચાર ચોરસ યોજન}$$

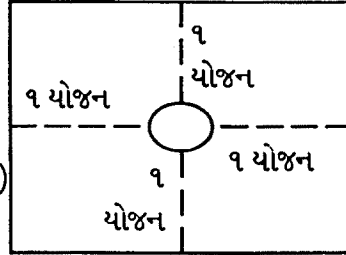
આ સમવસરણમાં ચારે ખૂણામાં ઉત્તમ એવી બે બે વાવો હોય છે.
બાકીનું બધું વર્તુળાકાર સમવસરણ પ્રમાણે સમજી લેવું.

હવે ત્રીજા ગઢમાં જે પૂર્વ સમભૂતળ (૧ કોશ અને ૬૦૦ ધનુષ) કહેલ છે તેના મધ્યમાં એક મણિરત્નમય પીઠ હોય છે. તે જિનેશ્વરના શરીરની ઊંચાઈ જેટલી ઊંચી, ચાર દ્વારવાળી અને ચારે દિશામાં ત્રણ-ત્રણ પગથીયાવાળી હોય છે, લંબાઈ-પહોળાઈમાં ૨૦૦ ધનુષ્ય હોય છે અને પૃથ્વી તળથી અઢી ગાઉ ઊંચી હોય છે. તે એક હાથ ઊંચા ૨૦૦૦૦ પગથીયા હોવાથી ૫૦૦૦ ધનુષ્ય એટલે અઢી ગાઉ થાય છે. આ ઉંચાઈનું માન સિંહાસન નીચેની પૃથ્વીથી પીઠબંધ સુધી સમશ્રેણીની વિવક્ષાએ સમજવું. (સંપૂર્ણ) $[૨૦૦૦૦ + ૫૦૦૦ + ૫૦૦૦]$

(આ લેખમાં છન્નસ્થતાને કારણે કાંઈ ભૂલો થઈ હોય તો ક્ષમા યાચું છું. સંવિર્ત-ગીતાર્થ પૂજ્યો કૃપયા ક્ષતિની જાણકારી આપે. -પં. ગુણસુંદરવિજયજી ગણી, દીપક જ્યોતિ ટાવર જૈન સંઘ, આંબાવાડી, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૩૩ વિ.સં. ૨૦૬૦ કારતક વદી દશમી)

શ્રી સમવસરણ ભાવ ગર્ભિત શ્રી સામાન્ય જિન સ્તુતિ.

મિલ ચંઉવિહ સુરવર વિરચે ત્રિગણું સાર;
અઢી ગાઉ ઊંચો પહોળો યોજન ચાર;
બિચ કનક સિંહાસન પન્નાસન સુખકાર,
શ્રી તીરથ નાયક બેસે ચૌમુખ ધાર. (૧)

ભાવાર્થ :- વૈમાનિક આદિ ચાર નિકાયના

દેવો પ્રધાન-સુંદર એવા ૨ યો. x ૨ યો. = ૪ ચોરસ યોજન સમવસરણની રચના કરે છે; જે સમવસરણ અઢી ગાઉ ઊંચું હોય છે અને એનું ક્ષેત્રફળ ચાર ચોરસ યોજન હોય છે વચ્ચે સુવર્ણના સિંહાસન ઉપર પન્નાસન મુદ્રાથી શ્રી તીર્થ (પ્રથમ ગણધર, દ્વાદશાંગી, શ્રુતજ્ઞાન) ના નાયક શ્રી તીર્થકરદેવ ચતુર્મુખ બિરાજમાન થાય છે.

તીન છત્ર શિરોમણિ ચામર ઢાળે ઈન્દ્ર;
દેવદુંદુભિ વાજે ભાંજે કુમતિ ઈંદ્ર;

ભામંડલ પુંઠે ઝબકે જાણે દિણંદ,
ત્રિહુઅણ જન, મોહે સયલ જિણંદ. (૨)

ભાવાર્થ :- આવા સર્વ તીર્થનાયક ભગવાનના મસ્તક પર શ્રેષ્ઠ ત્રણ છત્રો હોય છે, ઈન્દ્ર ચામર ઢાળતા હોય છે, જાણે સૂર્ય ન હોય એવું ભામંડલ ભગવાનની પાછળ શોભે છે, આવા બધા જ જિણંદો ત્રણ જગતના જીવોના મનનું મોહન કરે છે.

દ્રવ્ય ભાવશું ઠવણા નામ નિક્ષેપા ચાર;
જિનગણધરે ભાખ્યા, સૂત્ર સિદ્ધાંત મોઝાર;
જિનવરની પ્રતિમા, જિન સરખી સુખકાર,
સુસ્વભાવે વંદો પૂજો જગ જયકાર. (૩)

ભાવાર્થ :- જિન એવા ગણધર મહારાજે અથવા જિનેશ્વર અને ગણધર મહારાજે સૂત્ર સિદ્ધાંતમાં જિનવરના નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય-ભાવ એમ ચાર નિક્ષેપા બતાવ્યા છે. જિનવરની પ્રતિમા સાક્ષાત્ ભાવ નિપેક્ષે રહેલા જિનવર સમાન જ=તુલ્ય સુખ આપનારા હોય છે. આવો એમનો સારો સ્વભાવ હોય છે. ' હે ભવ્ય જીવો તમો જગમાં જયજયકાર આપનારા આ જિનપ્રતિમાને તમારા સારા ભાવથી વંદો-પૂજો!'

દુઃખ હરણી મંગલ કરણી જિનવરવાણી,
ભવે છેદ કૃપાણી મીઠી અમીય સમાણી;
મન શુદ્ધે આણી પ્રતિબુઝો ભવિપ્રાણી,
સુયદેવી પસાયે પામે જયતિ સુનાણી. (૪)

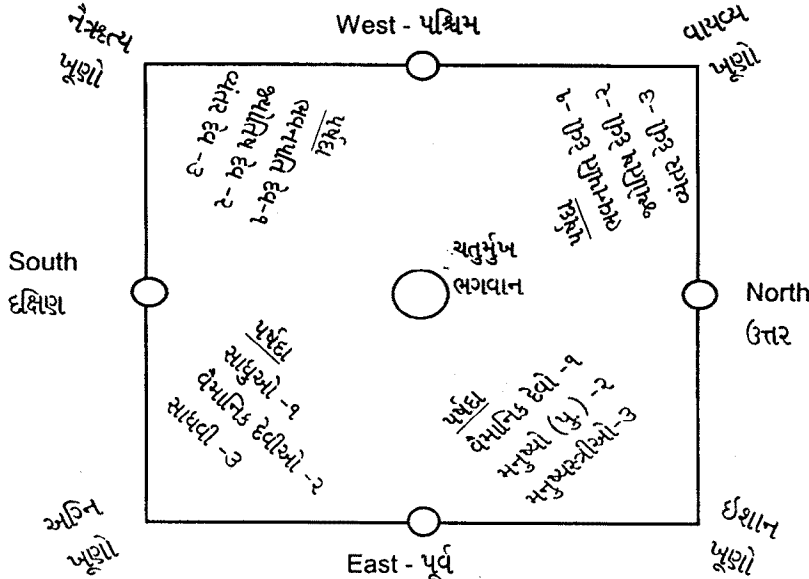
ભાવાર્થ :- જિનવરની વાણી દુઃખને હરનારી છે, મંગલને કરનારી છે, ભવનો ઉચ્છેદ કરવા માટે તલવાર જેવી છે, અમૃત સમાન મીઠી છે. હે ભવ્યપ્રાણી ! તમે મન શુદ્ધ રાખી એને સાંભળી સુંદર બોધ પામો ! શ્રુત દેવી (= સરસ્વતી માતા) ની કૃપાથી સારા જ્ઞાનીઓ જગતમાં જય પામે છે.

શ્રી ગંધારમંડણ મહાવીરસ્વામી ની સ્તુતિ
(પૈકીની ત્રીજી થોય.)

વૈશાખ સુદી દશમી લહી નાણ, સિંહાસન બેઠા વર્ધમાન,
ઉપદેશ દે પ્રધાન.
અગ્નિખૂણે હવે પર્ષદા સુણીએ સાધ્વી વૈમાનિક સ્ત્રી લણીએ
મુનિવર ત્યાંહી જ લણીએ,
વ્યંતર જ્યોતિષિ લવનપતિ સાર, એહનો નૈઋત્ય ખૂણે અધિકાર,
વાયવ્ય ખૂણે એની નાર;
ઈશાને સોહીએ નરનાર, વૈમાનિક સુર થઈ પર્ષદા બાર,
સુણે જિનવાણી ઉદાર

શ્રી વર્ધમાનસ્વામી (= શ્રી મહાવીર સ્વામી) ને વૈશાખ શુદ્ધ દશમીના દિવસે કેવળજ્ઞાન થયું. એ પ્રભુ સુંદર ઉપદેશ આપે છે. (એ વખતે સમવસરણમાં બાર પર્ષદા આ પ્રમાણે હોય છે.)

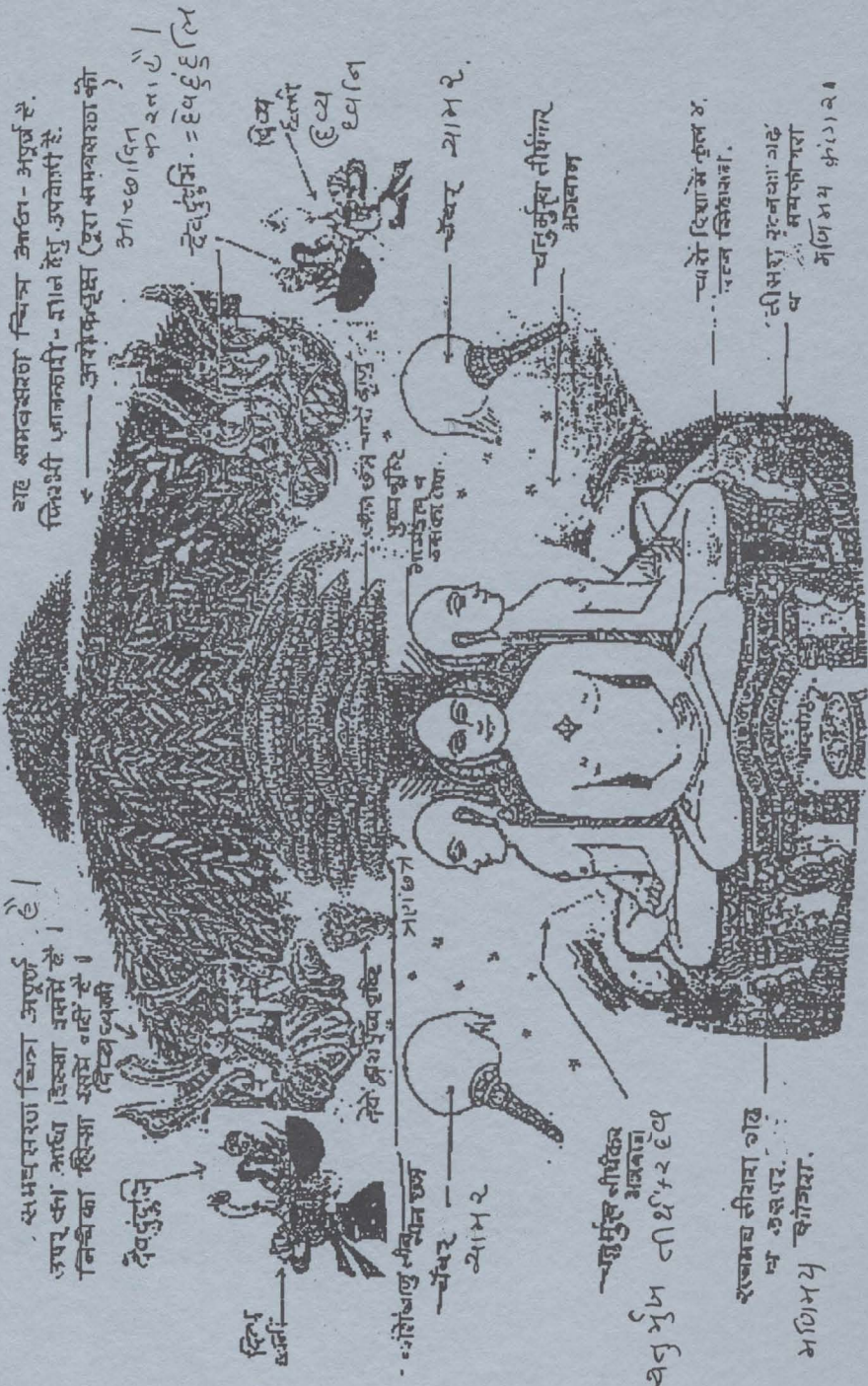
અગ્નિ ખૂણામાં :- મુનિવર ^૧, વૈમાનિક દેવી ^૨, સાધ્વીજી મ. ^૩
નૈઋત્ય ખૂણામાં :- લવનપતિ દેવ ^૧, જ્યોતિષદેવ ^૨, વ્યંતર દેવ ^૩
વાયવ્ય ખૂણામાં :- લવનપતિ દેવી ^૧, જ્યોતિષદેવ ^૨, વ્યંતર દેવ ^૩
ઈશાન ખૂણામાં :- વૈમાનિક દેવ ^૧, મનુષ્ય પુરુષો ^૨, મનુષ્ય સ્ત્રીઓ ^૩

અહીં ચાલુ વાત કરતાં લવનપતિ-જ્યોતિષ-વ્યંતરના દેવ-દેવીના સ્થાનમાં
૧-૨ ૨-૩ = વ્યત્યય બતાવાયો છે.

सभ्यसराज चिन्ता अपूर्ण है।
उपर की आधा दिखना प्रसंग है।
निचीका खिन्ना अपूर्ण गती है।
दिव्य व्यक्ती

राष्ट्र सभ्यसराज चिन्ता अपूर्ण है।
निशेधी जातकामी-ज्ञान हेतु उपयोगी है।
अयोकरसूक्ष्म द्वारा सभ्यसराज की
मेरी च्छावित
द्वन्द्वुमि = द्वेषदुष्टुलि

स्तिम
द्वन्द्वुमि

शोचालु नीचि च्छ
चंचर
आमर

चतुर्मुख तीर्थंकर
अवतार
चतुर्मुख तीर्थंकर
अवतार

राजमच तीर्थंकर गठ
या उरुपर
मणिमय चोमरा

पुण्य स्मृति
गाम्भीर्य व
असका धरणा

चंचर आमर

चतुर्मुख तीर्थंकर
अवतार

प्यसे दिशा में कूल म,
रत्न लिकियाता

तीसरा सुदन्ता गठ
सभ्यसराज
मणिमय क(1)24

